

ΒΙΒΛ. Χατζηδάκης 1975α, 255 και *Ἑλληνες Ζωγράφοι* 1, 113.

1. Ίεζεκιήλ 1928, 137· Ὀρλάνδος 1939-40, 197· *Ἐκκλησίες στήν Ἑλλάδα* II, 139-150, εἰκ. 12, 14 (Γ. Καρατζόγλου).

Παβίας Ἀθανάσιος 1500-1519
(Pavia Athanasi)

ΚΑΤΑΓ. Ἡράκλειο Κρήτης.

ΙΔΙΟΤ. Pentor, maestro.

ΒΙΟΓΡ. Μνημονεύεται σέ δικαιοπρακτικά ἐγγραφα τοῦ Ἡρακλείου στή Βενετία ἀπό τό 1500 ἕως τό 1513¹. Ὁ *maestro Athanasi Pavia* ὑπογράφει ὡς μάρτυρας σέ ἐγγραφο τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου 1519 καί τήν ἴδια ἡμερομηνία ὁ *Athanasi Pavia, pentor* ἀναφέρεται σέ οἰκονομική ὑπόθεση². Ἐάν θεωρήσομε ὅτι οἱ *Agnes, relicta Athanasi Pavia et Andreas Pavia, eorum filius* ταυτίζονται μέ τή σύζυγο καί τό γιό τοῦ ζωγράφου, τότε ὁ τελευταῖος πρέπει νά πέθανε πρῖν ἀπό τό 1521³.

1. Cattapan 1968, 39, ἀρ. 96 καί 1972, 207, ἀρ. 99 2. Κωνσταντουδάκη 1973, 337-338, ἀρ. 47 3. Κωνσταντουδάκη 1973, 338.

Παβίας Ἀνδρέας 1470 †πρῖν ἀπό τό 1512
(Pavia Andreas)

ΚΑΤΑΓ. Ἡράκλειο Κρήτης.

ΠΑΤΡ. Πέτρος, ἱερέας.

ΙΔΙΟΤ. Pinctor, pentor, depentor, magister.

ΥΠΟΓΡ. *χειρ Ἀνδρέου Παβία* (εἰκ. 1), *Andreas Pavius pinxit* (εἰκ. 2), *χειρ Ἀνδρέου Παβία* (εἰκ. 3, 6), *Andreas Pavius pinxit de Candia* (εἰκ. 4), *χειρ Ἀνδρέου Παβία ἀπο τῆς νησου Κριτης* (εἰκ. 7).

ΒΙΟΓΡ. Ἐνας ἀπό τοὺς σημαντικότερους ζωγράφους τοῦ Ἡρακλείου, στό δεύτερο μισό τοῦ 15ου αἰώνα. Γιά τήν ἐκτίμηση τῶν συγχρόνων του πρὸς τόν εὐκατάστατο αὐτόν καλλιτέχνη σημειώνομε ὅτι ἀναφέρεται ὡς *magister*, διδάσκαλος τῆς τέχνης ἀλλά καί τῶν γραμμάτων καί ὅτι ἡ ἐκλεκτή του πελατεία ἀνήκε καί στά δύο δόγματα. Σχετικά μέ τό ὀλιγάριθμο ἀλλά ποιοτικά ὑψηλό ἔργο του, πού εἶναι δυσανάλογα μικρό σέ σχέση μέ τή μακρόχρονη δραστηριότητά του, μπορεῖ νά ὑποθέσει κανεῖς ὅτι ἀκόμη λανθάνουν ἔργα σέ δυτικές κυρίως ἐκκλησίες ἢ σέ ἰδιωτικές συλλογές. Τά ἀρχαιακά ἐγγραφα στή Βενετία παρέχουν πολλές πληροφορίες γιά τή ζωή τοῦ ζωγράφου στό Ἡράκ-

168. Παβίας Ἀνδρέας, Ἅγιος Ἀντώνιος, εἰκ. ἀρ. 1.

169. Παβίας Ἀνδρέας, Κοίμηση Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, εἰκ. ἀρ. 3.

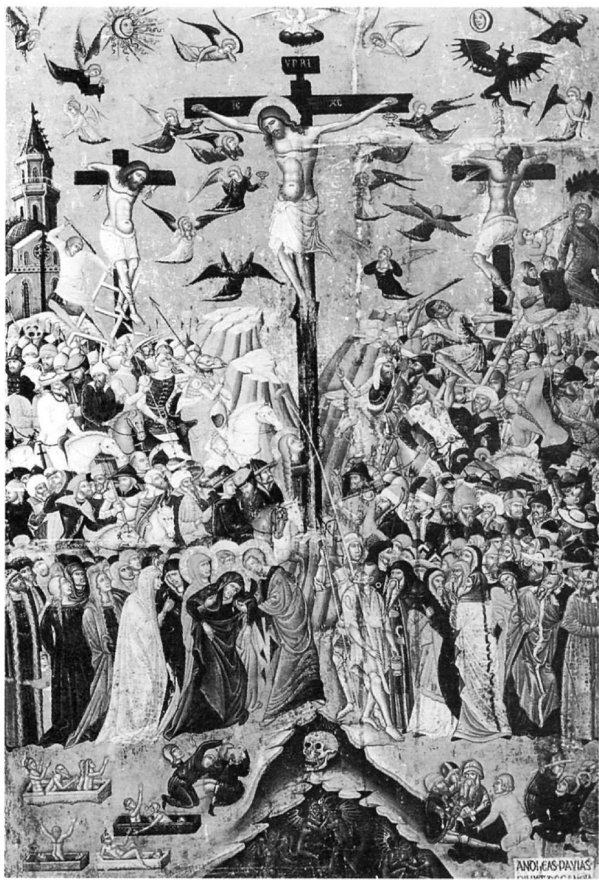

170. Παβίας Ἀνδρέας, Κοίμηση Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, λεπτομέρεια, εἰκ. ἀρ. 3.

κλειο τῆς Κρήτης, οἱ ὁποῖες καλύπτουν τό διάστημα ἀπό τό 1470, πού ἐμφανίζεται ὡς διδάσκαλος ζωγραφικῆς, ἕως τό 1512 πού μνημονεύεται ὡς ἤδη νεκρός¹. Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1470 ὁ Γεώργιος Φωκάς* ὑπέγραψε συμβόλαιο μαθητείας μέ τόν *Ser Andrea Pavia pictori* γιά ἓνα χρόνο². Τά ἔτη 1471, 1473 καί 1479 ὁ ζωγράφος ἐμπλέκεται σέ οἰκονομικές ὑποθέσεις στό Ἡράκλειο, ὅπου καί κατοικοῦσε³. Στίς 23 Ἀπριλίου 1480 ὑπέγραψε ὡς μάρτυρας: *magister Andrea Pavia, penctor*⁴. Τό 1481 ἐνοικίασε ἓνα σπίτι (στόν Georgio Grin) στό Βουργο τοῦ Χάνδακα⁵. Τό 1482 ὑπέγραψε συμβόλαιο μέ τόν πατέρα τοῦ Ἁγγελου Πιτζαμάνου*, νά διδάξει τό γιό του ζωγραφική γιά πέντε χρόνια⁶. Κατά τά ἔτη 1482, 1483, 1486 καί 1491 ἀναφέρεται σέ πράξεις ἀγοραπωλησιῶν καί ἐνοικιάσεων στό Ἡράκλειο, ἀπό τίς ὁποῖες διαφαίνεται ὅτι διέθετε ἀξιόλογη κινητή καί ἀκίνητη περιουσία⁷.

171. Παβίας Ἀνδρέας, Ριετά, εἰκ. ἀρ. 4.

172. Παβίας Ἀνδρέας, Σταύρωση, εἰκ. ἀρ. 5.

Στις 24 Ὀκτωβρίου 1492 ὁ *Andrea Pavia pentor* υπέγραψε συμβόλαιο με τόν πατέρα τοῦ Μανούσου Κούκου*, κατοίκου Ἡρακλείου, νά διδάξει τό γιό του ζωγραφική γιά πέντε χρόνια⁸. Τό 1493 ἐμπλέκεται πάλι σέ οικονομικές υποθέσεις στό Ἡράκλειο⁹. Κατά τό διάστημα τῶν ἐτῶν 1493-1505 γνωρίζομε ὅτι ὁ καθολικός ἐπίσκοπος Giovanni Battista Lagni παρήγγειλε στήν Κρήτη μιά εἰκόνα τῆς Pietà, πού βρίσκεται σήμερα στό Rossano (βλ. εἰκ. 4).

Στις 23 Μαΐου 1499 συμφώνησε νά διδάξει ζωγραφική γιά τρία χρόνια τόν Νικολό Ντά Νάπολι*¹⁰ καί στίς 16 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ *m^o Andrea Pavia de-pentor* υπέγραψε συμβόλαιο μαθητείας γιά τέσσερα χρόνια με τόν Ἰωάννη Πλωραῖο*¹¹. Στις 19 Νοεμβρίου 1499 ὁ *maystro Andrea Pavia depentor* συμφώνησε με τή μητέρα τοῦ ἑβραίου Aquilo (Σουλουμᾶ)*

νά διδάξει στό γιό της ὄχι μόνο ζωγραφική ἀλλά καί τά γράμματα γιά ὀκτώ χρόνια: *far insegnar le letre greche et simul la dita soa arte*¹².

Στις 7 Μαΐου 1500 ζήτησε νά τοῦ ἐπιστραφεῖ μιά εἰκόνα τῆς Γεννήσεως τοῦ ζωγράφου Ἀγγέλου*¹³. Τόν Μάρτιο τῆς ἴδιας χρονιάς ἀναφέρεται πάλι γιά οικονομικές υποθέσεις¹⁴. Στις 26 Ἰουλίου 1500 ιδιόχειρες υπογραφές σέ διαθήκη ἀναφέρουν *ἐγὼ ὁ Ἀνδρέ(ας) ὁ Παβί(ας) μάρτις* χωρίς νά προσδιορίζεται ἐάν πρόκειται γιά τό ζωγράφο¹⁵.

Τό 1502 ὁ Ἀ. Παβίας ἀναφέρεται σέ ἐγγραφο σχετικό με χρηματική ὑπόθεση καί στίς 8 Ἰουλίου 1503 ὑπογράφει ὡς μάρτυρας, *magister Andreas Pavia*, μαζί με τό ζωγράφο Μάρκο Ἀμάραντο*¹⁶. Σύμφωνα με ἐγγραφο τοῦ 1504, εἶχε ἀγοράσει ἀποθήκη στό Ἡράκλειο¹⁷.

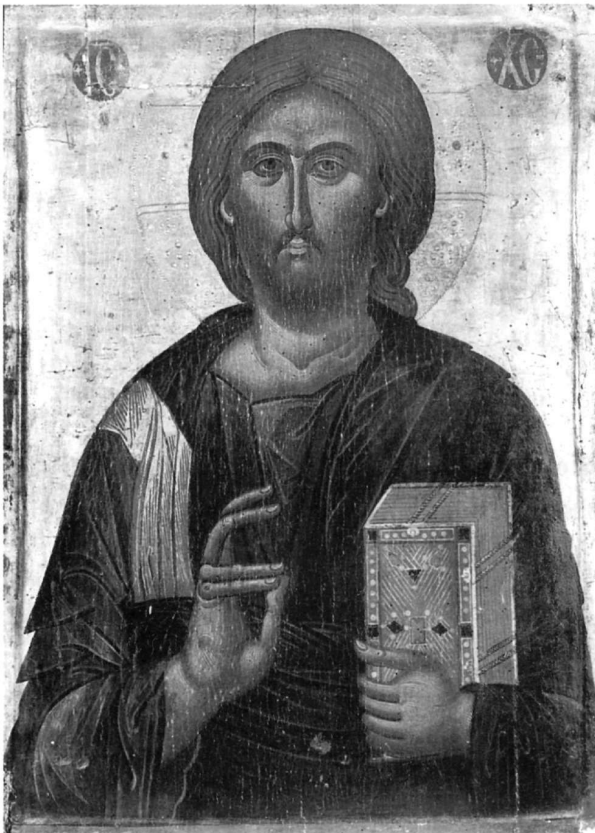

173. Παβίας Ἀνδρέας, Σταύρωση, λεπτομέρεια, εἰκ. ἀρ. 5.

τόν ίδιο χρόνο ο ζωγράφος, κάτοικος Βούργου Χάνδακα, υπόσχεται να δώσει στή θετή κόρη του Ἁγνή σημαντική προίκα: 500 ὑπέρπυρα καί 10 χρυσά δουκάτα, στά ὅποια συμπεριλαμβάνεται ἡ ἀξία μιᾶς οἰκίας στό Χάνδακα, χρυσάφι, ἀσήμι, πολύτιμοι λίθοι, ἐνδύματα, κλίνη καί κοσμήματα¹⁸.

Στίς 8 Νοεμβρίου 1512 ὁ ζωγράφος ἔχει ἤδη πεθάνει, ἐπειδή σέ ἔγγραφο ἀναφέρεται ἡ χήρα του Μαριέτα¹⁹. Τό 1514 ἀναφέρεται πάλι ὡς διαχειρίστρια τῆς περιουσίας τοῦ ζωγράφου ἡ χήρα του, ἡ ὅποια παραχωρεῖ ἔκταση τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού τῆς ἀνῆκε καί βρισκόταν ἔξω ἀπό τό Βούργο τοῦ Χάνδακα²⁰. Ἡ ἴδια Μαρία ἀναφέρεται καί σέ ἔγγραφο τοῦ 1516²¹.

ΕΙΚΟΝΕΣ 1) Ἄντωνιος, πρῶην συλλογή Σ. Χαροκόπου, Ἀθήνα, τώρα Κοργιαλένειον Ἱστορικόν καί Λαογραφικόν Μουσεῖον, Ἄργοςτόλι, Κεφαλονιά²² 2) ΘΚ Ὁ-

174. Παβίας Ἀνδρέας, ΧΚ, εἰκ. ἀρ. 6.

175. Παβίας Ἀνδρέας, ΘΚ Ὁδηγήτρια, εἰκ. ἀρ. 7.

δηγήτρια, συλλογή Calligaris, Terzo d'Aquileia, Ἰταλία²³ 3) Κοίμηση Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, ν. Ἁγίου Κωνσταντίνου, Ἑλληνορθόδοξο Πατριαρχεῖο, Ἱεροσόλυμα (ἀρ. 154)²⁴ 4) Pietà, Tesoro del Duomo, Rossano, Καλαβρία²⁵ 5) Σταύρωση, Ἐθνική Πινακοθήκη (ἀρ. 144, δωρεά Ἀλ. Σούτσου), Ἀθήνα²⁶ 6) ΧΚ καί 7) ΘΚ Ὁδηγήτρια (πάριση), Μουσεῖο Camposanto Teutonico, Βατικανό²⁷.

Τήν ὑπογραφή *Andreas Pavia-pinxit* στήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Προκοπίου τῆς συλλογῆς Μ. Καλλιγᾶ στήν Ἀθήνα θεωροῦμε πλαστή²⁸. Ἀποδίδονται: 1) Pietà, συλλογή Sekulić, Βελιγράδι²⁹ 2) Pietà, Monastero delle Eremitane Serve di Maria, Carpenedo di Mestre, Βενετία³⁰ 3) Pietà, ἰδιωτική συλλογή, Ρώμη³¹ 4) Pietà, Sotheby's 1988, Λονδίνο³² 5) Σταύρωση, Ἐθνική Πινακοθήκη, Πράγα³³.

ΒΙΒΛ. Chatzidakis 1974β, 188-195· Cattapan 1977, 200-209· Χατζηδάκης 1974α, 421 καί Ἑλληνες Ζωγράφοι 1, 80.

1. Cattapan 1972, 217, 220, άρ. έγγρ. 16 και 1977, 201 2. Cattapan 1977, 201, 209, άρ. έγγρ. 1 3. Cattapan 1977, 201, 210, άρ. έγγρ. 2, 3, 4 4. Κωνσταντουδάκη 1972, 297 5. Cattapan 1977, 201, 210, άρ. έγγρ. 5 6. Cattapan 1972, 217, 221, άρ. έγγρ. 17 και 1977, 201 7. Cattapan 1977, 201-202, 211-214, άρ. έγγρ. 7-12 8. Cattapan 1972, 217, 221, άρ. έγγρ. 18 και 1977, 202 9. Cattapan 1977, 202-203, 213-214, άρ. έγγρ. 13, 14 10. Cattapan 1972, 217, 221-222, άρ. έγγρ. 19 και 1977, 203 11. Cattapan 1972, 217, 222, άρ. έγγρ. 20 και 1977, 203 12. Cattapan 1972, 217, 222, 225, άρ. έγγρ. 21 και 1977, 203 13. Cattapan 1977, 203-204, 215, άρ. έγγρ. 15 14. Στο ίδιο, 204, 215-216, άρ. έγγρ. 16 15. Κωνσταντουδάκη 1973, 297 16. Κωνσταντουδάκη, δ.π.: Cattapan 1977, 204, 215-216, άρ. έγγρ. 16 17. Κωνσταντουδάκη, δ.π.: Cattapan 1977, 204, 216-217, άρ. έγγρ. 18 18. Κωνσταντουδάκη 1973, 297-298 Cattapan 1977, 204, 217-218, άρ. έγγρ. 19 19. Κωνσταντουδάκη 1973, 298 Cattapan 1977, 204, 218, άρ. έγγρ. 20 20. Κωνσταντουδάκη, δ.π.: Cattapan 1977, 205, 218-219, άρ. έγγρ. 21 21. Κωνσταντουδάκη, δ.π.: Cattapan 1977, 205, 219, άρ. έγγρ. 22 22. Ευγγόπουλος 1975, 173, πίν. 48.1· Chatzidakis 1974β, 189· Cattapan 1977, 207, άρ. 7· Χατζηδάκη Ν. 1983, 30-31, άρ. 19· Μπούρα 1986α, άρ. 110, εικ.: *Κεφαλονιά 1989*, άρ. 55· Βοκοτόπουλος 1995, 225-226, άρ. 157 23. Cattapan 1977, 206, άρ. 3 24. *Βυζαντινή Έκθεση 1964*, άρ. 266· Chatzidakis 1974β, 189-194, πίν. ΚΒ' 1, 2 και 1981, 311, πίν. σελ. 320· Cattapan 1977, 206-207, άρ. 5· Galavaris 1981, 36, πίν. XXXb· Βοκοτόπουλος 1995, 226, άρ. 159 25. Bettini 1940, 51· Chatzidakis 1974γ, 195, σημ. 90 και 1977γ, 688, πίν. 53· Cattapan 1977, 207 άρ. 6· Chatzidakis 1981, εικ. σελ. 320 26. Bettini 1940, 51, άρ. 3· Ευγγόπουλος 1957, 173-174· Kreidl-Papadopoulos 1970, 64, εικ. 41· Λυδάκης 1976α, 310 και 1976β, 18, εικ. 4· Chatzidakis 1974β, 194-195, πίν. ΚΑ· Cattapan 1977, 206, άρ. 4· Chatzidakis Τ. 1982, άρ. 18, εικ. 9· Galavaris 1981, 30, πίν. XVIb 27. *Έκθεση 1962*, 211, 212, άρ. 440, 441· Chatzidakis 1974β, 188-189, πίν. Κ.1, Κ.2· Cattapan 1977, 205-206, άρ. 12· Hagedorn 1977, 239-240, άρ. 1-2, πίν. 11, 12α, 13α 28. Ευγγόπουλος 1957, 173· Chatzidakis 1974β, 195, σημ. 90 (έπισημαίνει την πλαστότητα)· Cattapan 1977, 207, άρ. 7 29. *Collection Sekulic* 24, 52, άρ. 50, πίν. XIII· Cattapan 1977, 208-209, άρ. 10 30. Rizzi 1972, 280, άρ. 59, πίν. ΚΑ.2· Chatzidakis 1977γ, 688, πίν. 52· Cattapan 1977, 208, άρ. 9 31. Cattapan 1977, 209, άρ. 11 32. *Icons, Russian Pictures and works of Art, Sotheby's*, Νοέμβριος 1988, άρ. 512 33. Σημ. Μ.Χ.

Παῖς Παρθένιος

1676

βλ. και Παρθένιος (2)

ΚΑΤΑΓ. Κρήτη(;).

ΙΔΙΟΤ. Ίερομόναχος.

ΥΠΟΓΡ. *χειρ Παρθενίου ιερ(ο)μ(ονάχου) Παγᾶ*.

ΒΙΟΓΡ. Άνήκει στην ίδια οικογένεια με τον Μελέτιο Πηγᾶ.

ΕΙΚΟΝΑ Ήπιτάφιος Θρήνος, 1676, ν. Παναγίας, χ. Σπηλιά Κισσάμου, Χανιά¹.

1. Μπορμπουδάκης 1975, πίν. 13· ό συγγραφέας (σ. 78-79) διαβάξει την έπιγραφή της εικόνας: *χειρ Παρθενίου ιερ(ο)μ(ονάχου) Παγ(κ)ά(λου)* και ταυτίζει τό ζωγράφο με τον Παρθένιο (2)*. Δια-

χωρίσαμε τούς ζωγράφους, όχι μόνο λόγω της διαφορετικής ανάγνωσης της ύπογραφής, αλλά και για λόγους τεχνοτροπικούς.

Πάγκαλος

1708

ΙΔΙΟΤ. Ίερέας.

ΒΙΟΓΡ. *Ή Pancalo, prete* μνημονεύεται ως ζωγράφος και ιερέας τό 1708¹.

1. Bettini 1933, 47, σημ. 1.

Πάγκαλος Μιχαήλ

1466

(Pangalo, Pancalo Michele)

ΚΑΤΑΓ. Ήράκλειο Κρήτης(;).

ΒΙΟΓΡ. Μνημονεύεται σε νοταριακό έγγραφο τών Άρχείων Βενετίας τό 1466, ως κάτοικος Ήρακλείου¹.

1. Cattapan 1972, 207, άρ. 96.

Παγκράτης Δημήτριος

1796

ΥΠΟΓΡ. *χειρ Δημ(ητρίου) Παγκράτι*.ΒΗΜΟΘΥΡΟ ΧC, 1796, ν. Άγίου Ίσαύρου, χ. Πλάτανος, Παξοί¹.1. *ΕΕΒΣ Β'*, 1925, 324.

Παγκράτιος

ΒΙΟΓΡ. Μνημονεύεται ως μοναχός Σιναίτης και μεταβυζαντινός ζωγράφος¹.

1. Σωτηρίου 1956, 13.

Παγώνης

1801-1838

ΚΑΤΑΓ. Χιονιάδες Ίωαννίνων.

ΠΑΤΡ. Κωνσταντής.

ΥΠΟΓΡ. *χην δορεούντος Παγονι τζαμητζή χηοναδίτη*, (τοιχ. 1), *χειρ δωρεουντος Παγονι Κωνσταντι χηοναδύτι έκ φυλής πασχαλάδες* (τοιχ. 2), *χειρ εύτελεστάτου Παγώνη* (τοιχ. 3, 5), *διά χηρός Παγώνη δρακίστου* (τοιχ. 8).

ΒΙΟΓΡ. Ή λαϊκός ζωγράφος Παγώνης, τών άρχών του 18ου αιώνα, καταγόταν από τούς Χιονιάδες της Ήπείρου και από τη φάρα τών Πασχαλάδων¹, σύμφωνα με τίς ύπογραφές τών έργων του. Άργότερα έγκαταστάθηκε στο χωριό Δράκεια του Πηλίου και εργάσθηκε σε έκκλησίες της περιοχής. Για τό όνομα και τό πα-

Crude Translation

Andreas Pavidas

ORIGIN 'HERACLION, Crete.

FATHER Peter, Priest

OCCUPATION Painter, painter, painter, magister.

Signature: Andreas Pavia (fig. 1), Andreas Ravidas (fig. 2), Andreas Pavia (fig. 3, 6), Andreas Ravidas (fig. 4), Andreas Ravidas rihit de Candia (pic. 5), Andreas Pavia from the island of Crete (pic. 7).

Biography "One of the most important painters of Heraklion, in the second half of the 15th century. For the assessment of his contemporaries towards this illustrious artist, we note that he is referred to as a magister, a teacher of art as well as letters, and that his chosen clientele belonged to both denominations. Regarding the small number but high quality of his work, which is disproportionately small in relation to his long-term activity, one can assume that there are still hidden works in mainly western churches or in private collections. Archival documents in Venice provide much information about the painter's life in Heraklion of Crete, which cover the period from 1470, when he appears as a painting teacher, to 1512, when he is remembered as already dead.

In April 1470, George Fokas signed an apprenticeship contract with Ser Andrea Pavia pictori for a year. In the years 1471, 1473 and 1479, the painter was involved in financial affairs in Heraklion, where he lived.

On April 23, 1480, he signed as a witness: magister Andrea Pavia, painter. In 1481 he rented a house (to Georgio Grin) in Bourgo of Handakas. In 1482 he signed a contract with the father of Angelo Pitzamano, to teach his son painting for five years. During the years 1482, 1483, 1486 and 1491, he is referred to in deeds of purchase and sale and rents homes in Heraklion, from which it appears that he possessed valuable movable and immovable property.

On October 24, 1492, Andrea Pavia painter signed a contract with the father of Manousou Koukou, a resident of Heraklion, to teach his son painting for five years.

In 1493 he was again involved in financial affairs in Heraklion. During the years 1493-1505 we know that the Catholic bishop Giovanni Battista ordered an icon of the Pieta from Crete, which is today in Rossano (see fig. 4).

On May 23, 1499, he agreed to teach painting for three years to Niccolò Da Napoli and on July 16 of the same year Andrea Pavia painter signed an apprenticeship contract for four years with Ioannis

Ploraios. On November 19 1499 maestro Andrea Pavia depentor agreed with the mother of a Jewish person named Aquilo (Sonluma)* to teach her son not only painting but also letters for eight years: far insegnar le letre greche et (simul la dita soa arte

On May 7, 1500 he requested an icon of the Nativity of the painter 'Angelus*' be returned. In March of the same year, it is mentioned again about economic affairs. On July 26, 1500, handwritten signatures in a will bear the name of Andreas, the Pavi(as) martyr without specifying if it is about the painter. In 1502 d A. Pavi(as) is mentioned in a document related to a financial case and on July 8, 1503, he signs as a witness, magister Andreas Pavia, together with the painter Marcos 'Amarando*'. According to a document of 1504, he had bought a warehouse in " Heraklion" in the same year a painter, a resident of Bourgogne Handaka, promises to give his stepdaughter Agni a significant dowry: 500 superpyras and 10 gold ducats, which includes the value of a house in Handaka, gold, silver, precious stones, clothes, bed and jewelry. On November 8, 1512, the painter has already died, because a document mentions Marietta's widow. In 1514, she is mentioned again as the administrator of the painter's property or his widow, or whoever grants the area of the monastery of the Holy Spirit, which belonged to her and was located outside the Burgos of Handaka. The same Maria is also mentioned in a document of 1516.